

УДК 37.013.42

Зайченко Наталія Іванівна
доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної та прикладної психології
Інститут екології економіки і права

Зайченко Наталия Ивановна
доктор педагогических наук,
профессор кафедры общей и прикладной психологии
Институт экологии экономики и права

Zaichenko Nataliia
Doctor of Pedagogical Sciences
Institute for Ecology Economy and Law

СОЛІДАРНІСТЬ ЯК МЕТА СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ІСПАНЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ НА РУБЕЖІ ХІХ–ХХ СТ.

СОЛИДАРНОСТЬ КАК ЦЕЛЬ СОЦИАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ В ИСПАНСКОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ НА РУБЕЖЕ ХІХ–ХХ ВВ.

SOLIDARITY AS THE PURPOSE OF SOCIAL EDUCATION IN THE SPANISH PEDAGOGICAL DISCOURSE AT THE TURN OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES

Анотація. У статті здійснено спробу з'ясувати, як було представлено один з аспектів мети соціального виховання – солідарність – в іспанському педагогічному дискурсі на рубежі ХІХ – ХХ ст. Визначено, що просвітницька ідея солідарності пов'язувалася іспанськими педагогами з прагненнями в процесі соціального виховання досягти консолідації суспільства й оновлення рідної країни.

Ключові слова: солідарність, соціальне виховання, мета соціального виховання, іспанський педагогічний дискурс, іспанські педагоги.

Анотация. В статье осуществлена попытка выяснить, каким образом был представлен один из аспектов цели социального воспитания – солидарность – в испанском педагогическом дискурсе на рубеже ХІХ – ХХ вв. Определено, что просветительская идея солидарности связывалась испанскими педагогами со стремлениями в процессе социального воспитания достичь консолидации общества и обновления родной страны.

Ключевые слова: солидарность, социальное воспитание, цель социального воспитания, испанский педагогический дискурс, испанские педагоги.

Summary. In the article it is reflected how one of aspects of the purpose of social education – solidarity – was presented in the Spanish pedagogical discourse at the turn of the 19th and 20th centuries. It is determined that the educational idea of solidarity was linked by Spanish educators with aspirations in process of social education to achieve the consolidation of society and the renewal of the native country.

Key words: solidarity, social education, the purpose of social education, the Spanish pedagogical discourse, Spanish educators.

Постановка проблеми. Історичний рубіж ХІХ–ХХ ст. став знаменним в оформленні й становленні оригінального наукового напрямку — соціальної педагогіки. Іспанські педагоги — теоретики і практики — вдалися до широкого обговорення проблеми соціального виховання, його мети і значення в суспільстві. Ґрунтовному аналізу в іспанському

педагогічному дискурсі наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. було піддано ціннісні аспекти соціального виховання, зокрема вивчалися можливості досягнення суспільної консолідації та оновлення («регенераціонізму») рідної країни, яка переживала час занепаду, час «загальнонаціональної катастрофи». Значну увагу в публіцистичних роботах

іспанських педагогів було відведено розгляду концепту солідарності, до якого так чи інакше зводила ся загальна мета соціального виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми соціального виховання в Іспанії присвятили свої наукові праці сучасні зарубіжні дослідники Х. Кінтана (J. Quintana Cabanas), Х. Ортега Естебан (J. Ortega Esteban), В. Нуньес-Перес (V. Nunez-Perez), Г. Перес Сєррано (G. Perez Serrano), А. Колом (A. Colom Canellas), Х. Каріде (J. Caride Gomez), А. Парсеріса Аран (A. Parcerisa Aran), Х. Саррамона Лопес (J. Sarramona Lopez) та ін.

Мета статті — з'ясувати, як представлено один з аспектів мети соціального виховання — солідарність — в іспанському педагогічному дискурсі на рубежі XIX–XX ст.

Виклад основного матеріалу. Славний іспанський психолог, філософ У. Гонсалес Сєррано (Urbano Gonzalez Serrano), торкаючись окремих питань соціальної педагогіки, зауважував, що педагогічна наука залишатиметься недосконалою, доки не буде теоретично вивчено проблему соціальної солідарності, адже досі педагоги зосереджували увагу переважно на питаннях «тонких і складних відносин між індивідом і суспільством» [1, с. 4–5].

Проблема мети соціального виховання знайшла своєрідне відображення в наукових публікаціях початку XX ст. визначного іспанського педагога П. де Алькантиари Гарсія (Pedro de Alcantara Garcia). Він стверджував, що, коли йдеться про людину як соціальну істоту, то маються на увазі два роди явищ: по-перше, «ті, які породжують індивіда й уможливають ведення ним суспільного життя», себто мова, виховання, праця, спільна діяльність з іншими людьми; по-друге, «це явища, які є породженням діяння суспільства, результатом колективності, які б не існували без спільноти», наприклад релігія, наука, мистецтво, солідарність, історія та прогрес [2, с. 330].

Завдяки явищам першого роду, зокрема мові й вихованню, між людьми започатковується «обмін ідеями й почуттями, все існування відносин, які ми підтримуємо з іншими людьми», встановлюється «певна солідарність між усіма індивідами, за допомогою якої укріплюються і зростають соціальні зв'язки», — доводив іспанський просвітител [2, с. 331]. З-поміж явищ другого порядку П. де Алькантиари Гарсія вирізняв явище солідарності, вказавши, що «в будь-якому суспільстві солідарність є фактором, який породжується і поширюється самою спільнотою» [2, с. 336].

У статті «Суспільна місія вчителя» (1907 р.) іспанський педагог Л. Паласіос (Leopoldo Palacios) наголошував на тому, що нині набуває значення «педагогіка цивілізації, спроможна спрямувати суспільну душу на прогрес групи» [3, с. 4–5]. Школа за своєю сутністю виконує функцію солідарну, зв'язуючи покоління людей, коли «попередні покоління відкривають дороги світла прийдешнім»; школа

здійснює просвітництво в солідарності з народом, а «народний дух — це основа мови, мистецтва, релігії, виховання, права» [3, с. 5]. Іспанія потребує сьогодні «нової науки — соціальної педагогіки» з її ідеями, актуальними нині в різних країнах (скандинавських, у Бельгії, Франції, Німеччині, Великій Британії, США) [3, с. 5].

На педагогічному конгресі в Сарагосі (1908 р.) іспанський педагог Ф. Марті (Félix Martí y Alpera) виступив з промовою стосовно значення школи як суспільної інституції, в якій проголосив: «в соціальному значенні школа сприяє зближенню дітей одне до одного, полегшує єднання і братерство поміж ними... долучає їх до суспільної солідарності й громадянської згоди» [4, с. 2]. Школа виховує в «маленьких громадянах» почуття та розвиває здібності, необхідні для виконання майбутніх громадянських обов'язків, саме школа «має назавжди посіяти в дитячій душі перші зародки політичного ідеалу рідної країни» [4, с. 2].

Ф. Марті настоював на тому, що «школа, яка виховує, має бути поширеною на всіх, бути рівною для всіх». Така школа є незалежною від політичних партій, будь-яких сект, вона не перетворює конфесійні відмінності між вихованцями на предмет суперечностей і ненависті, а навпаки, така школа «постійно проповідує єднання і сердечність серед своїх учнів» [5, с. 890].

Ідея солідарності в суспільстві може слугувати «підвалиною всього національного життя або всієї політики народу», — відмічав інший визначний іспанський педагог, соціолог А. Посада (Adolfo Posada), виступаючи на міжнародному конгресі в 1909 році. Вона, безсумнівно, «виражає потребу визнати й утверджувати істотну близькість індивідуального і суспільного... індивід і суспільство не є дві взаємовиключні реальності, навпаки, вони доповнюють одна одну та ніколи не існують ізольовано в процесі людського буття» [6, с. 424]. Ідея солідарності передбачає, що «ми докладаємо власні зусилля, здібності або віддаємо наші блага на служіння інтересам групи... на служіння загальному інтересу, що створює або викликає створення нової сутності — колективної сутності», — акцентував увагу громадськості педагог [6, с. 425].

Потужний сучасний рух до суспільної солідарності обумовлений, з одного боку, усвідомленням і розумінням, а з іншого боку, прагненням виявити соціальну природу людини. Індивідуальність людини формується завдяки суспільству, а саме суспільство, в свою чергу, постає внаслідок буття індивідуального, як «реальний ефект індивідуальних відносин». Найвищий ступінь, якого досягає людина в ході історії (і в процесі виховання), є той, коли вона усвідомлює себе людиною, коли виявляється її «фундаментальна ідентичність, психічна, з тим суспільством, в якому вона народилася і в якому живе», — розмірковував А. Посада [6, с. 426].

Іспанський педагог Л. Уерта (Luis Huerta) бачив провідною метою соціального виховання «культивування солідарності в різних її проявах... під солідарністю ми розуміємо спільність інтересів, почуттів, прагнень. Солідарність — це високе почуття, в якому втілюється колективний дух» [7, с. 208–209]. Педагог вірив, що суспільство має досягти такого стану, коли пануватиме «всесвітнє братерство», а сам світ стане мирним і справедливим. На цьому шляху найбільш значущим є подолання кожною особистістю власного егоїзму та протиставлення йому альтруїстичних намірів, що можливо за умови зрощування й культивування почуття солідарності в суспільстві [7, с. 210].

Висновки. Концепт солідарності набув актуального звучання в іспанському педагогічному дискурсі на рубежі XIX–XX ст. в зв'язку з дослідженням проблеми соціального виховання й виокремленням самостійного педагогічного напрямку соціальної педагогіки. Від стародавніх часів поширення християнства його ціннісне значення особливим чином не змінилося. Той факт, що досягнення суспільної солідарності стало розумітися як загальна мета соціального виховання, засвідчив, що на рубежі XIX–XX ст. соціально-історичні умови оновлення, поступу й процвітання рідної Іспанії прямо пов'язувалися тогочасними інтелектуалами з просвітницькими ідеями, з щиросердними прагненнями єднання, спільності, братерства.

Література

1. Gonzalez Serrano, U. Preocupaciones sociales: ensayos de psicología popular / Urbano Gonzalez Serrano. — Plasencia: Imprenta de El Extremeño, 1882. — 128 p.
2. Alcantara Garcia, P. Apuntes de Psicología Social / Pedro de Alcantara Garcia // La Escuela Moderna. — 1900. — № 110, mayo. — P. 329–339.
3. Palacios, L. La misión social del maestro / Leopoldo Palacios // Heraldo de Madrid. — Viernes 22 de febrero de 1907. — № 5.932, año XVIII. — P. 4–5.
4. Congreso de Zaragoza / La Educación. — Madrid, 10 de noviembre de 1908. — año XII, № 13. — P. 2–3.
5. Martí y Alpera, F. Congreso pedagógico de Zaragoza. Tema Segundo. La escuela como institución / Félix Martí y Alpera // La Escuela Moderna. — 1908, diciembre. — año XVIII, № 208. — P. 886–899.
6. Posada, A. Un congreso internacional; La solidaridad social / Adolfo Posada. — La Lectura. Revista de Ciencias y de Artes. — año IX, T. II. — Madrid: Imp. de La Revista de Archivos, 1909. — № 5. — P. 423–427.
7. La educación social. Conferencia dada en el Sindicato Obrero Católico del Escorial el 15 de enero de 1919 por el profesor Luis Huerta, de la Facultad Internacional de Paidología de Bruselas y excelente maestro español / La Escuela Moderna. — 1919. — № 330, marzo. — P. 201–217.